

Ткач В. М., канд. техн. наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Соломаха В. М., канд. техн. наук, доцент,
кафедра менеджменту

ДОЦІЛЬНІ ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ НАУКОВОЇ СКЛАДОВОЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ УПРАВЛІНСЬКО-ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМКУ

Сучасний розвиток економіки України визначають процеси формування її ринкових відносин та інтеграції у світовий економічний простір; при цьому одними з головних впливових чинників являються явища глобалізації та світової економічної кризи, які зумовлюють бурхливий розвиток НТП, загострення конкуренції тощо. Загально визнаним засобом практичного ефективного управління процесами виробничо-комерційної діяльності підприємств усіх галузей і сфер у форматі їх адаптації, адекватної ситуативній динаміці ринкових умов, є доктрина маркетингового менеджменту та спеціалізований комплекс інтегрованих механізмів її практичної реалізації; у вказаній якості маркетинговий менеджмент саме і є загально визнаною у світі сучасною формою прикладної економіки, яка стрімко розвивається. Названі фактори з початку 90-х років 20 ст. зумовили гостру необхідність підготовки в Україні фахівців, здатних ефективно працювати в жорстких умовах ринкового середовища; внаслідок цих обставин була створена нова, зорієнтована на ринкову економіку, система економічної освіти, яка постійно удосконалюється.

Оцінки провідних закордонних учених свідчать про зростання ролі НТП у розвитку світової спільноти і, особливо, такої його складової, як промислове виробництво інтегроване з наукою; при цьому безальтернативним у майбутньому вважається пріоритет розвитку саме промислового виробництва відносно розвитку економіки в її інформаційній площині. В Україні ж, за останні 20 років, щорічний темп НТП значно знизився (у 8,0—8,5 разу), що є катастрофічним явищем; його усунення потребує невідкладного здійснення різноаспектних заходів, у тому числі й залучення до вирішення даної проблеми вузівської науки та фахівців, яких готують вузи для виробничо-комерційної та науково-педагогічної діяльності. При цьому якість підготовки фахівців усіх цих рівнів повинна відповідати постійно зростаючим передовим світовим вимогам та прогнозним цільовим орієнтирам. Це можливо забезпечити тільки за рахунок розвитку інтеграції процесів вузівського навчання та нау-

кових досліджень, як це є у багатьох провідних країнах світу; тому вузівська підготовка фахівців та науково-педагогічних кадрів в Україні потребує радикального удосконалення в напрямку раціонального наповнення усіх її складових різноаспектними елементами науково-дослідницького змісту, глибини і результативності. У вузах економічного профілю, які готують фахівців управлінсько-економічного напрямку, вказане дозволить сформувати у випускників поглиблене загально-наукове та спеціалізоване мислення, а також підвищити їх професійні навички у здійсненні, як маркетингового управління різними видами виробничої і бізнесової діяльності, так і науково-педагогічної практики.

В аспектах оцінення наявності наукової складової у процесі підготовки фахівців у навчальному ланцюжку «бакалавр — магістр — кандидат наук — доктор наук», що застосовується у вузах та рівня її якості, Україна також суттєво відстає у вказаному періоді від розвинутих та сусідніх країн. Так, США протягом 1990—2010 рр. щорічно патентували по 180—185 тисяч винаходів і продавали їх на суму понад 30 млрд дол., а Україна — усього по 120—180 штук, впроваджуючи у виробництво лише 3 тис. закуплених патентів за рік, що у 13,5 разу менше, ніж це було у Чехії чи Польщі. В Росії ж, наприклад, тільки один Санкт-Петербурзький державний гірничий інститут (технічний університет), який на 6 факультетах і 40 кафедрах, де працюють більше 30 академіків, 130 професорів, біля 400 доцентів, навчає біля 7,5 тисяч студентів, щорічно подає на експертизу понад 150 заявок на винаходи та отримує по ним більше 60 патентів; при цьому біля 10 % з них — за участю студентів рівнів бакалавр та магістр, а решта — за участю аспірантів, докторантів та викладачів.

У 1995—2010 рр. вузівська наука України в структурі її організаційних форм займала частку біля 10 %, при цьому майже 40 % усіх наукових кадрів країни працювали на промисловість, яка в цей період мала низькі інноваційні показники. Дані факти свідчать про те, що: 1) задіяні у промисловості наукові кадри не забезпечували вирішення її головних завдань; 2) доцільним є прискорення інноваційного розвитку промисловості засобом залучення можливостей вузівської науки, як у цілому, так і її управлінсько-економічного напрямку зокрема.

Узагальнення вищевказаного, дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти доцільними засобами вирішення вказаної проблеми, є наступні:

1) постійне поглиблення навчальної підготовки студентів не тільки в напрямку економіки, в усіх її основних та супутніх аспектах теоретичного та прикладного форматів, а й у таких спеціалізованих напрямках, як:

а) науково-дослідницький (у спектрі загальних і спеціалізованих питань); б) виробничо-технічний (у спектрі питань технологічного, експлуатаційного, техніко-економічного, ремонтного, інноваційного змістів тощо); в) кібернетичний (у спектрі питань технічної та економічної кібернетики); г) математичний; д) патентно-правовий та ін.;

2) використання в значній частині лекційних занять із спеціалізованих дисциплін для бакалаврів та магістрів відповідної новітньої інформації наукового змісту (теоретичного і прикладного видів);

3) виконання студентами ряду комплексних курсових робіт, які б системно охоплювали декілька спеціалізованих дисциплін та були б насичені науковими елементами відповідної складності;

4) розширене застосування класичних і новітніх елементів наукових досліджень при підготовці дипломних магістерських робіт, особливо в аспектах математичного моделювання та розробки управлінсько-економічних заходів для впровадження в умовах базового підприємства (бажано оформлення цих заходів у вигляді заявки на припущений винахід для отримання патенту);

5) прийняття до аспірантури тільки конкурсантів, які одночасно мають: а) попередні наукові напрацювання, опубліковані як тези, статті чи патенти; б) стаж роботи за спеціальністю не менше двох років;

6) доцільність збереження логічної єдності тем дипломної магістерської роботи та кандидатської дисертації, а також — кандидатської та докторської дисертацій у більшості випадків підготовки інженерних та науково-педагогічних кадрів;

7) обов'язковість підтвердження наявності особистого наукового авторства та пріоритету розробок, що становлять наукову новизну кожної дисертації в управлінсько-економічній області знань, у вигляді комплексу патентів на винаходи систем управління (для кандидатських робіт) та способів і систем управління (для докторських);

8) обов'язковість впровадження дисертаційних розробок у практику виробничо-комерційної діяльності декількох типових галузевих підприємств національної економіки та документальне підтвердження цими базовими підприємствами отримання ними значного фактичного економічного ефекту на протязі періоду не менше року.